

Tučniaky, veľryby a racky — sú obyvateľmi vód a pevnín Antarktídy, ktorých najčastejšie stretávame.

Tučniaky svojím chovaním robia dojem ľudi. Čierne plecia, lesklé, pokryté krátkymi perami krídla visiace po bokoch ako rukávy a biely predok, pripomínajú karikatúru malého človečika vo fraku. Biele olamovanie čiernych vypuklých ako korálky očí, robia ich vzhľad obzvlášť smiešný.

Tučniaky vobec nevedia lietať, zato sú vyborní plavci a potápaci. Plávajúc veslujú prispôsobenými tomu účelu plutovovými krídelkami. Na pevnine žijú v stádach, ktoré mnohokrát dosahujú 50 tisíc vtákov. Živia sa rybami a mäkyšmi. Svoje hniezda budujú tučniaky z mušličiek, kamienkov a suchej trávy. Nachádzajú sa vo vzdialosti asi 50 cm jedno od druhého. Tučniaky

vádzia do rozpakov, hneď opäť vstávajú a dôstojne pokračujú v prechádzke.

Tučniaky veľmi rádi sa kúpu v mori, ale do vody vchádzajú veľmi opatne. Najprv sa pozorne pozerajú na všetky strany a potom snažia sa jeden druhého vopchať do vody, aby zistil či v blízkosti nie sú ich úhlavní nepriatelia — veľryby. Keď veľryby neutočia na prvých vtákov, po ich stopách celé stádo vyplává na more.

Z asi 20 druhov obývajúcich pobrežie studeného a stredného pásma južnej pologule, len dva sú autentickými obyvateľmi Antarktídy: tučniak cisársky dosahujúci až 120 cm výšku a „Adelie“ oveľa menší, ktorého výška činí len 50 cm. Tučniaky „Adelie“ sú vásnivými putovateľmi. Koncom leta, keď sa ľady začínajú odplavovať, „Adelie“ opúšťajú svojich na mrazy zvyknutých

kedy z neobvyklej podoby samec a samičky. Aj človekovi je dosť ľahko rozlišiť samec od samičky. Omyly toho druhu stávajú sa dokonca samotným tučniakom. Stáva sa, že samec položí svoj dar — kamienok pred druhým samcom a len pod údermi urazeneho spozoruje svoj nepríjemný omyl.

Mrázy, ktoré vládnú na Antarktide sú pričinou toho, že „Adelie“ sa rozmnoszujú len v letom období. Samička znáša len jedno-dve vajíčka, na ktorých 40 dní sedia striedavo obidvaja rodicia. Len cisárskie tučniaky rozmnoszujú sa v období najkrutejších mrazov, chrániac vajíčka pred chladom prechovávajú ho hlboko skryté v záhybe kože nachádzajúcom sa na bruchu. Keď samička odchádza na more za pokrmom, onatne vyfahuje vajíčko zobákom a dáva ho do opatery

a j o m n ý

ŽIVOT

majú vysoko vyvinutý majetnický zmysel a vedia energicky brániť svoje ležiská. Na pevnine pohybujú sa na krátkych, umiestených vzadu nožičkách. Chodia prehnane vzpriamene, ľahko sa kníšuc na boky. Keď sú veľmi unavené plazia sa po brušku pomahajúc si zobáčikom a krídlami. Sú neobyčajne zvedavé, všetko ich zaujíma a neprejavujú strach pri pohľade na ľudí ktorí nie sú predsa častými návštěvníkmi v tejto krajině večného snehu.

Radé navštěvujú polárníkov vo výskumných staniciach, všetko si so záujmom prezerajú a rozeveselujú ľudí svojou významnosťou. Idúcky, na svojich osem centimetrových nožičkách, aby nič neprehliadnúť krútiť hlavou skoro dokola. Pri takom spôsobe chôdze dosť často sa potkývajú, ale to ich nepri-

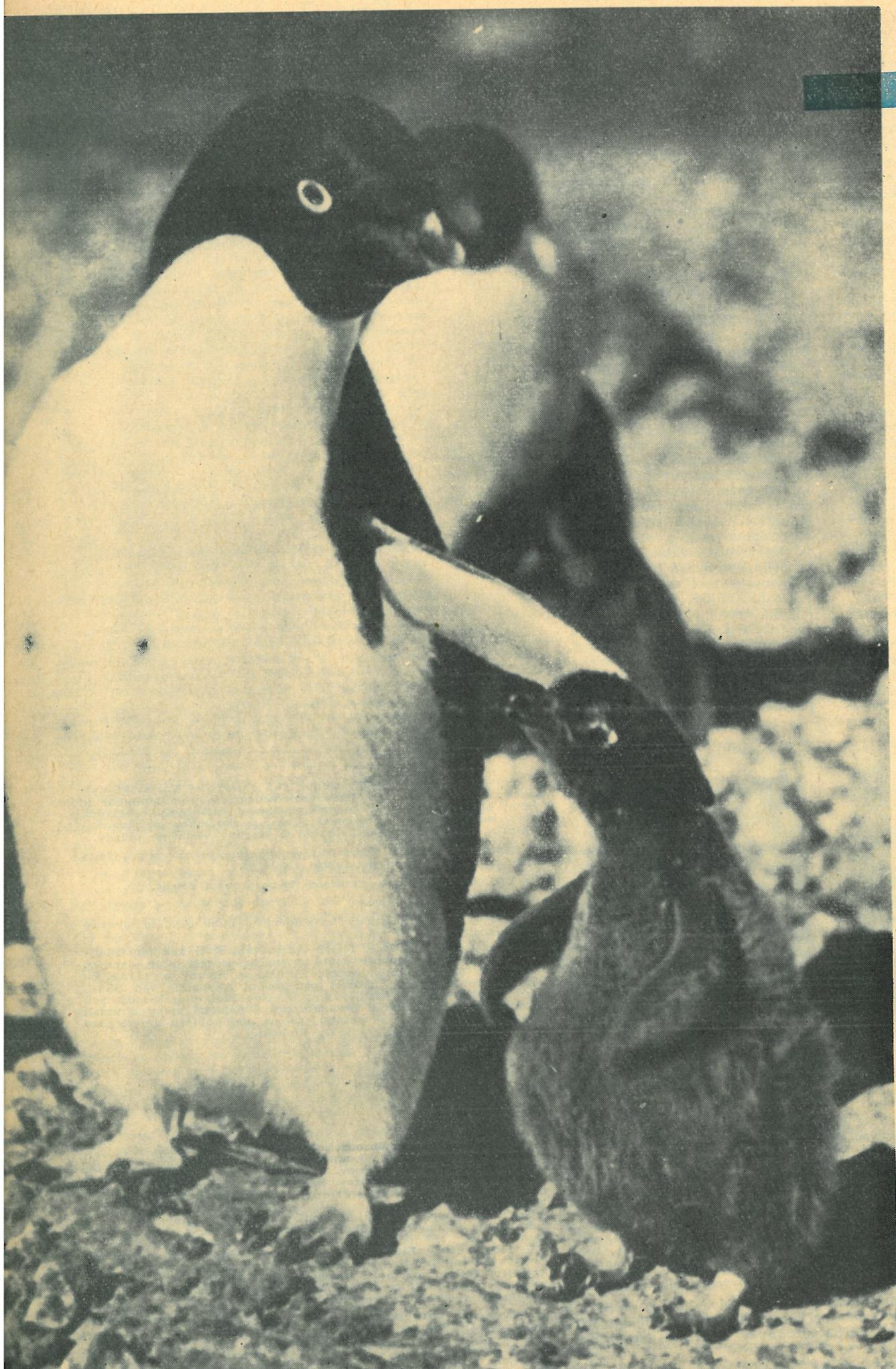
bratracov — tučniakov cisárskych a na plávajúcich ľadovcoch vydávajú sa na 800 km dlhú cestu. Po prezimovaní na severnej hranici ľadovcov vraciajú sa do svojich rodných ležisiek na Antarktide.

Tučniak začína dvorenie svojej vysolenej od venovania jej daru. Len miesto snubného prsteňa dáva svojej najmilšej — malý kamienok. Keď samička sa páči mládenec, príjma dar, vtáky sa k sebe približujú s natiahnutými krídlami a začínajú vlnitý tanec. Horší je osud zamietnutého kandidáta na manželstvo. Stretáva ho len štúchanie a bitie od samičky a keď jej prejde zlosť a mládenec je opäť odmietnutý, musí začať dvoriť inej. Niekoľko tučniaka — mládenca môže stretnúť komické rozčarovanie vynikajúce nie-

manželovi. Stáva sa, že samička dlhšie sa zdrží na mori alebo padne obeťou útočníka, vtedy samec odovzdáva vajíčko inému tučniakovi, ktorý ho rád prechováva.

Mladé sú vychovávané hromadne. V období mladosti sú strážené spoločne strážou stáda, v tom čase ostatné tučniaky lovia pokrm a hrajú sa v mori. Najdôležitejším nepriateľom mladých sú racky ktoré využívajú každú chvíľu nepozornosti, aby uchytili mladé. Ale keď prichádza uragán všetky tučniaky zo stáda zoskupujú sa v ležiskach brániac sa proti vetru. Vtáky nachádzajúce sa na pokraji tábora a najviac vystavané účinkom uragánu sú stále striedené. Tučniaky sú veľmi solidarné, spoločne sa bránia, vychovávajú mladé a spoločne lovia pokrm deliac sa ním spravodivo.

TAJOM

G. TITOV

700 TISÍC KILOMETROV VO VESMÍRE

POKRAČOVANIE

Bol na útupe a jeho ostrý kosák bol taký istý, aký ho vidame zo Zeme. Zdalo sa mi že koráb stojí na mieste a Mesiac rýchlo pláva okolo okna rožkami dopredu.

Mesiac mi pripominal Gogoľovu „Predvianočnú noc“. Predstavoval som si ukrajinskú dedinku, zasypanú snehom, parobkov a dievčence spievajúcich na ulici. V temnote svietiaci Mesiac sa zdal natočko blízky, že by stačil pootvoriť okno, vziať ho do ruky a dať do vreca, ako to opísal

Gogoľ. No všetko má svoj čas. Aj to, čo v Gogoľových časoch bola iba rozprávka, dnes sa stáva skutočnosťou.

Niekto z nás kozmonautov prvý obletí Mesiaca, prvý bude stáť pri jeho kráteroch, ba dokonca privezie na Zem aj vrece „mesačných kameňov“. Neodolal som pokuseniu a dvakrát som sa sám seba nafilmoval, ba dokonca, pozrel som sa aj do objektív filmovacieho aparátu. Potom som vyhodil palubný denník a ked' mi v kabine plával nad hlavou, nasnímal som taktiež niekoľko záberov.

Nie som odborníkom vo filmovaní a hoci snímky nie sú priam najlepšie, predsa len do istej miery dopĺňajú dojmy, ktoré som si odniesol z letu.

Pred výstupom korábu z tieňa Zeme bolo zaujímavé pozorovať postup súmraku na zemskej povrchu. Jedna časť Zeme — svetlá — bola už osvetlená Slnkom, no druhá bola úplne tmavá. Medzi nimi bolo Jasne vidieť rýchle sa posúvajúce si vasté pásmo súmraku. Nad ním viseli oblaky ru-

žovkastých odtienov. Všetko bolo neobyčajne krásne a pôsobivé. Vesmír čaká svojich maliarov, básnikov a prirodzene, vedcov, ktorí by mohli všetko pozorovať svojimi očami a všetko vysvetliť dať zmysel. Zapamäta som si Tan-šanské pohorie a vrcholky Himaláj, pokryté oslepujúco bielym snehom. Ich refaze zvierali uhol s líniou Vostok-2. Hory stáli ako stohy slamy a medzi nimi sa modrali úziny.

Ked' som lietal okolo zemegule, presvedčil som sa na vlastné oči, že na povrchu našej planéty je viac vody ako súše. Veľkolepým pohľadom boli dlhé pásy vln Tichého a Atlantického oceánu, ktoré jedna za druhou sa valili k dalekým brehom. Hradel som na ne optickým prístrojom s trojnásobným, až pätnásobným zväčšením.

Oceány a moria, tak isto ako pevniny, odlišujú sa navzájom farbou. Je to bohatá paleta, asi taká, ako mal ruský maliar mori Ivan Ajvazovskij — od tmavomodrého indiga Indického oceánu po šalátovú zelen Karibského mora a Mexického zálivu. Raz v nočnej temnote som uvidel zlatistý

prach svetiel veľkého mestá nom štite ukázal, a dlo sa jedno z najväčších Rio de Janeiro. Tam brazeniekami dňami mňačili milióny ľudí počúvajúce stné oči videli svojho júc sa pohľadom na túto Eslie som si, že moj príbráziličských priateľov v zprávy Vstoka-2.

Koráb robil obeť. Znova som sa chopil inace už istejšie, lebo som tel,

Ako rozumná, žiotosťa lania poslušne. Podnik odpočinku — mal sa ne zostavila na Zemi. Ved Vostok-2 urobil s hodín letu vo vesmíre krehyb v podmienkach zvládnektoré zmeny v m

Pomaly miernú bielu škvru z mapy najmä zná Antarktidu.

Od čias prvých polárnych výprav: Benthause, Amundse, Scota a Byrda vela sa zmenilo oznávej pevniny obklopanej oceánmi a moriami.

Skoro celý povrch Antarktidy pokryvá ľadec hru — 300 m a dosahujúci hrubku 4 tisíc metrov v ktore tvoria hornatú krajinku Západu a Východ-An ústia do oceánov obklopujúcich tento svetadielom malý pukajú, tvoriac plávajúce ľadové hory a strrozorov

Vládnuce na Antarktíde dresné atmosféricodmnie sa k poznaniu tejto krajiny. Nedozerné ľadovalia, tu a snehové fujavice ako aj časté uragány, až vej km/hod. striehli tajomstvá rozprestierajúce sa úzorovskej ľadovej masy. Napriek tomu behom I. storoznáho storočia stále častejšie obraciaci sa očili na písni osu zemegule — Antarktidu.

Prvé výpravy, skladajúce sa z nevelkého počtu skúsenými cestovatelia a zemepiscami. K dňa a cejto krajiny v nemalej miere pričinili sa tieto I. leslav Dobrowolski (1872-1954) známy geofyzik meteorní organizátor poľskej meteorologickej aks wski (1871-1958) geofyzik a zemepisec. Obidva zúč 1897-99 belgickej výpravy k južnému pólom prvého Antarktida pod vedením Adriena de Gomera Laché

Napriek celej rade polarných výprav, Antarktida preskúmaným kontinentom.

Len spoločným úsilím 12 štátov v rokoch 3 — modernejšej techniky — bolo preskúmaným mnoblémov. Viac ako 10 tisíc vedcov z celého sveta zúč výpravy na Antarktidu, pomenovanéj Mierodrom. Po prvýkrát výprava prešla suchoskou celý kontinent Antarktidu.

Antarktida je jediným svetadielom, na ktorom vlády. Vládne tu presná a systematická správa a hých krajín súčasne. Boli založené mnohé umnéce, prevažujúce pozorovania a cenné vedecké rozlúštili mnoho dôležitých úkazov. Nahodené v rodného geofyzického roku pozorovania, počítané počet vedomostí, o našej planéte. Prinášajú aktické vedy. Potvrdili sa domienky geológov o nepraktické. Hodnota nerastných bohatstiev biež kontinente oplatí sa ich tažiť aj v tak ľahkých arktických. Každý výsledok práce geofyzikov má obrovské využitie na Zemi.

